

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашиле овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

(Наставак.)

VI.

С тога је Коста и отишао на академију, јер академије нису имале ону универзитетску слободу, него је на њима било нешто стеге и учења под морање, што га на универзитету није било. Он се ваљда бојао, да не ће и њега на универзитету окужити болест оне претеране слободе, па је за то изабрао место, где ће моћи свој занат добро испећи. На академијама изображава се човек као стручњак, као мајстор у своме послу, на универзитету пак добија се, осим стручног знања, још и шири поглед на свет, — то је правило, које о једној и о другој школи важи. Па и с погледом на ово избија на среду Костин реалистичан правац, који се ограничава на оно, што је пред и око њега, који има строго само своју струку пред очима, коме је управо то главно, а све остало споредно, управо луксуз за њега.

Имајући то све пред очима, отиде Коста у Пожун на академију. То је било у јесен г. 1864. У то доба био је жив покрет међу српском омладином. Српски ђаци, где су год на страним школама били, удруживали су се ради неговања српског језика и развијања српског духа. И у Пожуну било је српске ђачке дружине. Име јој је било „Слобода“. И Коста је ступио у ово друштво, које га одмах себи за секретара изабере. Но Коста је дошао у Пожун са намером, да учи мађарски. У Пожуну није то баш врло лако било, особито још и због великог броја српских ђака, који су се на пожунским школама налазили. С тога Коста одмах по свршетку другог течаја остави Пожун и оде у Дебрецин, баш у срце мађарштине. У Дебрецину је довршио другу годину академије. Треће године оде у Кашаву, где је и државни испит положио.

За читаво ово време нема ни једнога знака,

да се Коста у то доба јако интересовао за књижевност, или иначе за народне ствари, изузимајући једино напред споменуто секретарство у „Слободи“. Ово је у његовом животу заиста врло чудноват појав. Баш у оно доба, кад се образовала „српска уједињена омладина“, кад су сва српска срца кипила од одушевљења, био је он одлучен од те струје, стојао је са свим усамљен. Његова усамљеност на мађарској академији и одлученост од српског друштва давале су му вид, као да струју што влада не одобрава, шта више, као да се навалице цена и отуђује од онога, што носи на себи српски народни тип. У добу највећег одушевљења изгледа он једини као млад старац. Замишљајући га таква у тадањим околностима, долази нам и нехотице на ум узвишена слика грофа Сент-Симона, који у најбурнијим данима велике француске револуције стоји далеко ван домашаја бесних револуционих таласа, и у своме усамљеном куту мирно снује и премисља о новој великој револуционарној мисли, којој није само цел политични, него и економски преображај људског друштва. И Коста је у многоме налик на овог француског грофа, на овог социјалистичког претечу. Он за цело није у то доба седио бадава. Бар ако ништа друго није радио, он је посматрао и премисљао. То, што се у то доба око њега догађало, није се слагало са његовим реалистичким назорима. Уједињена омладина, која је на послетку постала и бауком за многе владе, није по свој прилици њему тако страшна изгледала, јер и ако је било у омладини основне мисли, али није било код ње праве, одређене цели, те по томе није могло бити ни стална основа њеноме устројству. Није дакле било у тадањој уједињеној омладини онога

конкретнога, стварнога, што се са сваке стране опипати може, није то био још потпуно савршен земаљски створ од меса и кости, него је била више идеална слика, коју је машта свакога појединога по своме начину сликала, и коју, кад си ју год из ближе проматрати хтео, ниси могао нигде руком ухватити, јер ти се њено од сунчаног зрака оплетено тело свагда измицало, и рука би ти само у празнину захватила. Овако је морао покојни Коста умствовати, а нешто је од овога заиста и било у ствари. Њему пак морало је то све још друкчије изгледати, њему, који се заиста за неко време од српског друштва одлучио био и заиста себи неки практичан начин мишљења присвојио. Или је зар можда ово све реакција била напрема пређашњим великим илузијама, произведена сад грозним дезилузијама. Било је ту, да богме, свакојаким разних уплива, но главно је то, да се онај претерано идеални правац није са Костиним практичним назорима, са његовим конкретним схватањем слагао. Он се, као и онај француски гроф, није задовољавао са самим формама, него је свакој ствари свагда и језгро тражио, што се опажа и на свима списима његовим, који нису засновани по некој апстрактној мисли, него су вађени из пуног и богатог врела свакидашњег живота. То је — по нашем мњењу — главни, и ако не једини узрок тадањој његовој одлучености. А да је то заиста тако, имадем за доказ томе још неколико података из његовог живота, од којих ћу можда неке још у течају ових чланака саопштити.

Кад је школе свршио и испит положио дође у Пешту — то је било у лето г. 1867. — и стане у праксу код тадањег пештанског варошког суда као сенатски бележник. Ови сенатски бележници били су само почасни бележници, а у ствари били су практиканти код суда, којима је дужност била, да у седницама судског сената перо воде и о истима записнике састављају. Награде или нису имали никакве, или су добијали обичне дневнице. Али главно је била пракса, која се код варошког суда прибавити могла, и с тога су се млади свршени правници отимали о таква места.

Ту је Коста пробавио неколико месеца. У то доба је већ била образована нова угарска влада. Све муниципије угарске на ново се рестаурисале. Па и у Новоме Саду образован је нов маџистрат са новим варошким представништвом. Градна-

челник Новог Сада био је др. Светозар Милетић, а велики бележник био је др. Лаза Костић. Уз великог бележника био је још и подбележник, који је варошком суду додељен био. Но како су се послови у политичној, административној струци гомилали, појави се потреба, да се постави још једно место подбележника у магистрату, који ће вел. бележнику додељен бити. Пок. Коста потражи ово место, и добије га. То је био његов први прави корак у практичан живот.

Али није дуго служио, а наиђе олуј на новосадски магистрат. Угарска влада наименује за Нови Сад ванредног комисара, градоначелник др. Св. Милетић буде суспендован, а варошки капетан Ђока Камбер даде услед тога оставку. За овим су дошле истраге, па суспензије, па опет истраге. Коста Трифковић се налазио на нижем месту — био је само подбележник — па је овај олуј срећно преко његове главе прејурио. Но не само, да га овај олуј није оборио, него је он за време ових тешких околности својом вештином и вредношћу шта више и симпатије меродавних личности придобио, тако, да при обновљеној рестаурацији, г. 1869., буде за великог бележника вароши Новог Сада изабран.

Доласком својим у Нови Сад Коста се опет приближио старим круговима својих пријатеља, примачао се ближе огњишту српског књижевног друштвеног живота. Међу тим су се и облаци, што су се над главама народне странке вили, мало разишли. Политична бура мало се стишала, сталожила. Радња уједињене омладине била је у највећем јеку, — покренуо се и орган омладински „Млада Србадија.“ Радња „Матице Српске“ добила је такођер под председништвом дра Јована Суботића, који је онда у Новом Саду живио, нешто више полета, нарочито се пак српско народно позориште почело опорављати од болова, што му их је рађање српског позоришта у Београду причинило. У то доба било је на новосадској српској гимназији, код народних завода, у уредништвима српских листова, у варошком магистрату много младих људи, који су се интересовали, припомагали, радили око српског културног напретка. И на црквено-школском пољу почела је српска народна странка маха отимати. Све то били су моменти, који су на пок. Косту утицали, да се Коста са собом и са околностима измиривати, и неки идеални полет добивати почео.

Ж И С Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Проводација“, шаљива игра у 3 чина, написао Јулије Розен, с немачког превео А. М.) Приказана у среду 21. марта о. г. по други пут.

„Sie leben traurige Tage!“ — рећи ће ми ономад једна сусетка Немаца у позоришту. А за што? — запитах је ја. „Das Theater ist ja abscheulich leer!“ Ваистину тако је. Ма да нас са позорнице разгаљују, разведравају, побуђују на пријатни смеј — иза леђа наших књи нас ужасно зевање, јер празне клупе, које не могу да испуне ни на ретко сејани посетници нашег партера, зевају ужасном празнином. Па шта значе те празне клупе? Поштована публико молимо за одговор! Неки веле: Нема свет — а публика је свет — новаца. Исцедили су нам ценове Сегединци, иду празници, треба спремити новаца, да их лепо проведемо, треба ово купити, оно поновити, и сума сумарум — нема свет новаца. Мој један поштовани колега резонује у овим ступцима, да је томе крива непојамна апатија, то, што ми немамо уметничкога укуса. Јели то тако? И јесте и није! Ја идем даље, па велим, да смо ми врло нестални у љубави према нашем позоришту, нестални у томе, као и у свачему, слама која букне на прелане. Али баш кад је та фраза тако омиљена да свет нема новаца — дај да загледамо мало у деп тој нашој публици. Немамо новаца — јел’те? Немамо новаца — а празнике морамо прославити силесијом јела и пића, које нам је трећи дан већ дотужало. Немамо новаца — а своје морамо поновити тако скупим хаљинама, да нам се врти мозак кад бацимо поглед на конте и рачуне. Немамо новаца — а у свој „физитцимер“, то благовалиште мољаца, тај скупи излог нашег раскоша и неукуса, морамо набавити ово или оно, што још недостаје, јер, молимо, свака три месеца добијамо по коју „физиту“, која би нас могла оговарати. Немамо новаца — али за „фрише фире“, за „префаранац“, „фарбл“, „калабер“ и т. д. за катадневно пиво, дуван и т. д. морамо имати ситна трошка. Ето, ја набројох неколико рубрика, у којих би сваки родољуб и родољубица могао и могла позајмити нешто, па да наспори позоришту. Али ми немамо оне челичне црте у нашем карактеру, која би нас гонила, да надбијамо своје слабости, да сводимо своје потребе на природну меру — па да нам прегече што више трошка на своје умно образовање, на племениту забаву, на родољубиво дело. Ја да сам изнашао барут, напунио би вам пушку да убијете зеца, који лежи у томе грму.

Но куд ја забасох? Би ли смео тако резоновати својој сусетки Немаци — која дође да пађе себи лепе забаве у српскме позоришту. Волим рескирати, да кажем оно што мишљах у тај мах јавно. Неки ће признати да је тако, други ће слети раменима, бојећи се и покушаја да тим раменима баш он исправља свет, а мени, јаднику, верујте, да није ништа лакше што сам ово казао — јер ми није стало толико да спасем душу своју, колико би волио да остане душе у нашем позоришту. Пође ли овако и даље дивно ће

се изузимати како је Нови Сад дао 5000 фор. на Сегединце (од чега половина по паритету иде на Србе) а у исти мах помогао своме позоришту, да дође до великог дефицита, који се да како сав пише у diku овдашњем Српству.

И тако вам ја средно постадох проводација између доиста празне касе нашега позоришта и тако званог празнога цена публике. Хоћу ли бити тако сретан у овоме проводацисању, да овај хладни немарни момак, што се зове публикум, бади свој милостиви „взор“ на тако сироту девојку као што је наше позориште, — или зар би боље било, да кад се већ нешто иште, да скочим одмах in medias res, па да кликнем: Кесу куме! И збиља ова је ствар доиста врло палик на сатове. Наше страсти то су вам бесни и кичени свати, које морамо — та верујте да морамо, људски почастити, јер где би свати остали гладни и жедни, а наше праве душевне потребе, то су вам она ситна деца што циче: Кес’ куме, али кум, alias публикум једва да има за њих коју ситну пару.

Но ако је и свирка, треба посвирати па и за појас заденути. О, камо моје лепе среће, да си ти публико паметан човек, па да сам ти ја — комарац — музика!

Али сад је већ доста. „Проводација“ ће остати стални комад у нашем репертоару, јер је доста zgodан да пријатно испуни једно вече. Наши вредни глумци — буди им свима у част речено — играју с таким вервом, да ми се чисто чини, да та воља расте у геометричкој пропорцији према немару публике, јер што мање публике, они се све боље труде — а колико је то пожртвовање, како то боли вољна и одушевљена уметника, то зна само онај, који је осећао тај бол у души својој. — Улоге у овом комаду биле су све у zgodним рукама и ми немамо ништа замерити, но смо дужни да одамо своје пуно признање виртуозној игри како гђе Ј. Поповићеве, а тако и игри лепога женскога триаса гђе Рајковићке, гђица Л. и Б. Хаџићеве, кога је узимало лукаво на јуриш мушко тројство г. Ружић, Добриновић и Јовановић уз складно секундовање Рајковићево — ма да је лавовски део тога вечера био да како у рукама гђице Ј. Поповићеве и г. М. Ружића. У томе лепоме акорду као да зукне по кад што једна ма и врло танка жица, мало тугаљива — али тонао тон осталих не да јој маха.

Сума сумарум — ми смо тога вечера уживали, а то је доста. Нек зна одсутни део публике — да смо уживали, па кад већ не долази, оно бар нек се једи, што ми уживамо — док они зевају при забавама, где мисле да ће се забављати, па се не забављају. **Јеф. Пров.**

* (Ваљредна представа у корист породице покојног песника Ћуре Јакшића.) Мислимо да нам није потребе свраћати пажњу наше публике на ту представу. Управа позоришна учинила је своје, а сад је ред на публици да и она учини своје. Тек тако ће се моћи постићи она лепа цел, којој је ова представа намењена.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

45. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 27. МАРТА 1879.

ВАНРЕДНА ПРЕДСТАВА

У КОРИСТ ПОРОДИЦЕ ПОКОЈНОГ ПЕСНИКА БУРЕ ЈАКШИЋА.

РАСПОРЕД:

1. „Увод из словенских песама“, од Титла, свира позоришни свирачки збор.
2. „Пролог“, говори А. Хаџић, управитељ нар. позоришта.
3. „Снегу“, песма од Шуберта, пева П. Добриновић уз пратњу свирачког збора позор.
4. „Еј, да ми се љубав слије“, дует од Мендлсона, певају С. Максимовићка и Ленка Хаџићева уз пратњу свирачког збора позоришног.
5. „Три хајдука“, од Змај-Ј. Јовановића, декламује Сава Рајковић.
6. „Молитва“, од Вебера, квартет, певају уз пратњу свирачког збора позоришног С. Максимовићка, Л. Хаџићева, П. Добриновић и Ђ. Јовановић.
7. „Српске народне песме“, пева Д. Руџићка уз пратњу свирачког збора позоришног.
8. „Увод у оперу Виљем Тел“, од Росинија, свира свирачки збор позоришни.

На послетку:

Шаљива игра у 1. радњи, с певањем, од Р. Бенедикса, посрбио Ј. Андрејевић, музика од А. Максимовића.

О С О Б Е:

Селаковић, богаташ	Марковић.	Која, муж јој	Добриновић.
Ката, жена му	Ј. Поповићева.	Милан } у служби којијој	Руџић.
Јелка, кћи им	С. Максимовићка.	Сока } у служби којијој	Д. Руџићка.

Збива се у којиној кући.

Према лепој цели примају се и добровољни прилози с највећом захвалношћу.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.